

بررسی نقش روزی حلال در تقویت روحیه جهادی با محوریت شاخصه‌های معرفتی

مرتضی عمارلو^{۱*}

۱- گروه فقه و حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی بابل، بابل، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
دریافت مقاله: ۰۰/۷/۲	مقدمه: روحیه جهادی و تقویت آن در جامعه اسلامی یکی از اساسی‌ترین نیاز افراد جامعه است که برای پویایی و استواری آن ضروری است. از این رو در آیات و روایات جهت تقویت روحیه جهادی و شاخصه‌های تأثیرگذار در آن توجه خاصی شده است و هدف از این پژوهش، بررسی نقش و چگونگی ارتباط روزی حلال در شاخصه‌های معرفتی روحیه جهادی با تکیه بر آیات و روایات و نظرات علما است.
پذیرش مقاله: ۰۰/۹/۳۰	روش‌ها: این پژوهش با استفاده از آیات و روایات و کتب مرتبط با آنها در صدد تبیین ارتباط روزی حلال با شاخصه‌های روحیه جهادی با محوریت بعد شناختی می‌باشد. این پژوهش به روش مطالعه کتابخانه‌ای انجام گرفته و اطلاعات لازم جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل شده است؛ بنابراین روش تحقیق در این مقاله، توصیفی-تحلیلی محسوب می‌شود.
کلمات کلیدی:	نتایج: برای تقویت روحیه جهادی، عوامل متعددی را برشمرده است و سعی شده آنچه که به نظر مهم رسید، و اینکه روحیه جهادی در بعد شناختی دارای شاخصه‌های از جمله؛ خداشناسی، خودشناسی، معادشناسی و امام شناسی است که نقش و ارتباط روزی حلال در این شاخصه‌ها تبیین شده است.
روحیه جهادی	
روزی حلال	
جهاد	
قرآن	
روایات	
	نتیجه‌گیری: در متون دینی، روزی حلال و جهاد از مسائل مهم کاربردی در زندگی مؤمنین است و خداوند در قرآن، انبیاء و مؤمنین را به خوردن روزی حلال و شرکت در جهاد تشویق، و امر می‌کند و همچنین در قرآن، احادیث معصومین (ع) و سخنان علما دین، به ارتباط و تأثیر روزی حلال در شاخصه‌های روحیه جهادی سفارش شده است.

استناد (ونکوور): عمارلو م. بررسی نقش روزی حلال در تقویت روحیه جهادی با محوریت شاخصه‌های معرفتی. مجله پژوهشنامه حلال. پاییز ۱۴۰۰؛ ۴(۳): ۹۰-۱۰۴.

مقدمه

روحیه جهادی نشأت گرفته از ذات هر فرد است و در متون دینی به داشتن روحیه جهادی توجه ویژه شده است و این جهاد یکی از ارکان دین اسلام است و فلسفه وجوبی جهاد به جهت حفظ و صیانت از کیان حکومت الهی در زمین است و اختصاص به اسلام ندارد؛ زیرا این مبارزه از زمان خلقت حضرت آدم (ع) وجود داشته، یک طرف پیامبر خدا است و در طرف مقابل ابلیس است یکی به حق دعوت می‌نماید و دیگری بر باطل خود مقاومت می‌کند. مسأله جهاد و داشتن روحیه جهادی به اندازه‌ی در متون دینی اهمیت دارد که خداوند اکثر داستان‌های ذکر شده در قرآن را به دوران

کسب روزی حلال یکی از اصول مهم و اساسی در زندگی هر فرد می‌باشد، و در آموزه‌های دینی از جمله آیات و روایات و سخنان علمای دین به این امر مهم تأکید فراوان شده است. خداوند در قرآن همه انسان‌ها را مخاطب قرار داده و می‌فرماید: «فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ»؛ «آدمی باید به قوت و غذای خود به چشم خود بنگرد».

تغذیه، دارای آثار فراوان در روح و جسم انسان می‌باشد و نباید نسبت به آن غافل بود و یکی از پایه‌های شخصیت فرد، به تغذیه او بستگی دارد و به‌عنوان یکی از محورهای اصلی در شکل‌دهی شخصیت انسان نقش ایفاء می‌کند و

* نویسنده مسئول: مرتضی عمارلو، آدرس پست الکترونیکی: aammar1389@gmail.com، شماره تماس: ۰۱۷-۳۵۴۴۳۴۲۰

ج) ارتباط روحیه جهادی و رزق حلال و تأثیر آن چگونه است؟

پیشینه تحقیق

بررسی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد، تحقیقات مختلفی در گستره موضوع «روزی حلال و روحیه جهادی» به صورت جداگانه انجام شده است برخی از این تحقیقات به صورت عمومی و در قالب کتاب، پایان نامه و مقاله درج شده است که برای نمونه به تعدادی از آثار اسلامی اشاره می‌شود.

کتاب «تأثیر تغذیه بر اخلاق» تألیف رحمت پوریزدی (۱۴۰۰)، کتاب «فرهنگ موضوعی جهاد و دفاع در آینه آیات و روایات»، آیات و روایات مربوط به جنگ و دفاع به صورت موضوعی توسط پژوهشگران پژوهشکده تحقیقات اسلامی قم، تدوین شده است؛ کتاب «دشمن‌شناسی از دیدگاه قرآن»؛ تألیف سیدکمال حسینی (۱۳۸۶)؛ مقاله‌ی «بهره شیعیان هدایتگر و تلاشگر از روزی حلال» محمد تقی مصباح (سال)؛ مقاله‌ی «تبیین آموزه‌های جهادی قرآنی مؤثر بر روحیه جهادی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی» غلامعلی رشید و محمد ادریسیان (۱۳۹۷)؛ مقاله‌ی «تعیین ارتباط بین مدیریت جهادی و فرهنگ جهادی با رویکرد استراتژیک و بنیادی» مهتاب عشقی عراقی و همکاران (۱۳۹۷)؛ مقاله‌ی «بررسی شاخص‌های فرهنگ جهادی در اندیشه‌ی مقام معظم رهبری» محمد زنگی آبادی و همکاران (۱۳۹۶)؛ مقاله‌ی «تدوین الگوی مدیریت جهادی مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری» جعفر ترک زاده و همکاران (۱۳۹۶)؛ مقاله‌ی «تأثیر روزی حلال در تقویت عزت‌نفس» مرتضی عمارلو (۱۳۹۹)؛ مقاله‌ی «تأثیر نوشیدنی‌های الکلی بر وضعیت تغذیه‌ای و بیماری‌های ناشی از آن» معصومه مسلمی (۱۴۰۰)؛ مقاله‌ی «نقش روزی حلال در تأمین سلامت روان با محوریت خودشناسی» مرتضی عمارلو (۱۴۰۰)؛ مقاله‌ی «سیری در تطوّر معنایی- تاریخی «حلال» حامد صادقی (۱۳۹۷)؛ مقاله‌ی «بررسی اصول تربیتی موجود در آیات داله بر حلیت و حرمت اکل» محمد جواد پور اسکندری (۱۳۹۹)؛ مقاله‌ی «مد و پوشاک حلال و تأثیر آن بر سلامت معنوی

زندگی مبارزه و جهاد انبیاء الهی با طاغوت و مشرکین اختصاص داده است و بهترین ابزار برای گسترش و احیای ارزش‌های الهی در سطح جامعه اسلامی معرفی شده است و خداوند جهاد را به‌عنوان یکی از واجبات دینی شمرده است و در قرآن، این گونه مؤمنین را مورد خطاب قرار می‌دهد؛ می‌فرماید: «جَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ» و لفظ «جَاهِدُوا» در آیات متعددی به کار برده است از نظر ادبیات عرب امر است و خداوند دستور به جهاد می‌دهد، زیرا پایه و اساس حکومت اسلامی جهاد است و اگر روحیه جهادی در جامعه احیاء شد؛ جبه حق هیچ گاه در مقابل جبهه باطل شکست نمی‌خورد.

جهاد به‌عنوان یکی از فروع دین در تمام ابعاد زندگی فردی و اجتماعی از جمله عرصه‌های؛ فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، علمی و نظامی نقش آفرینی می‌کند رهبر انقلاب می‌فرماید: روحیه‌ی جهادی لازم است. ملت ما از اول انقلاب تا امروز در هر جایی که با روحیه‌ی جهادی وارد میدان شده، پیش رفته. این را ما در دفاع مقدس دیدیم، در جهاد سازندگی دیدیم، در حرکت علمی داریم مشاهده می‌کنیم. اگر ما در بخش‌های گوناگون، روحیه‌ی جهادی داشته باشیم، یعنی کار را برای خدا، با جدیت و به‌صورت خستگی‌ناپذیر انجام دهیم (نه فقط به‌عنوان اسقاط تکلیف)، بلاشک این حرکت پیش خواهد رفت (۱)، و بنابراین یکی از عوامل مؤثر در تقویت روحیه جهادی روزی حلال است و از طرفی «روحیه جهادی» در جامعه تنها راه سعادت و رستگاری ایران اسلامی به‌عنوان مقدمه حکومت عدالت گستر موعود آسمانی می‌باشد بنابراین ضرورت ایجاد می‌کند به بررسی و تحلیل چگونگی اثرگذاری روزی حلال در شاخصه‌های روحیه جهادی پرداخته شود.

سوالاتی که در این موضوع قابل طرح است عبارت است از:

الف) روحیه جهادی چیست؟

ب) شاخصه‌های معرفتی تأثیرگذار در روحیه جهادی کدامند؟

تخصصی، مقالات، آرشیو، اسناد و مدارک و سراچه اینترنتی استفاده خواهد شد.

در این پژوهش، ابتدا به منظور احصاء آموزه‌های قرآنی و احادیث معصومین(ع) در حوزه معرفتی از پارامترهای توصیفی استفاده خواهیم کرد و سپس جهت بررسی تأثیر روزی حلال در شاخصه‌های روحیه جهادی در بعد معرفتی به صورت تحلیل خبرگی عمل خواهیم کرد.

به لحاظ روانشناسی باید گفت که تحقیق پیش رو به منظور پاسخ‌گویی به سؤال چگونگی میزان تأثیر روزی حلال در شاخصه‌های معرفتی که بر اساس آموزه‌های دینی در زمینه‌ی ارتقاء و تقویت روحیه جهادی صورت پذیرفته است و از آنجا که در این تحقیق از نوع توصیفی و تحلیل بوده و با روش موردی انجام می‌شود و روش گردآوری در این تحقیق مطالعات کتابخانه‌ای است که با شناخت روزی حلال و روحیه جهادی و شاخصه‌های شناختی تأثیرگذار بر اساس آموزه‌های دینی که سبب تقویت روحیه جهادی می‌گردد و از طرفی روزی حلال ارتباط مستقیم با آن شاخصه‌ها دارد و زمینه تقویت روحیه جهادی را فراهم می‌کند.

توضیحات لازم در خصوص روش‌های جدید به‌نحوی که اولاً معرف روش بوده و ثانیاً بیانگر و روشن کننده رویکرد استفاده شده باشد.

مفهوم شناسی

روزی حلال

آنچه که در تعریف روزی یا همان رزق بیان شده عبارت است از بخشش و عطای مستمر و همیشگی، خواه دنیوی یا اخروی باشد. به سهم و نصیب نیز و همچنین غذایی که وارد شکم می‌شود رزق گفته می‌شود (۱۶) بنابراین هر آن چیزی را که خداوند متعال برای همه افراد زمین عطاء کرده است و همین‌طور به معنای خوارک روزانه آمده است (۱۷). آقای راغب اصفهانی در تعریف روزی می‌نویسد: روزی در اصطلاح به هر چیزی که مایع دوام حیات مخلوقات زنده است، رزق گویند. در واقع رزق موهبت و بخششی است از ناحیه خدای

جامعه» جواد مقامی (۱۳۹۹) است (۲-۱۵). تمایز این پژوهش از آثار پیش گفته، این است که سعی شده است نقش روزی حلال در شاخصه‌های روحیه جهادی با محوریت شاخص‌های معرفتی که تأثیر بسزایی دارد با استفاده از آیات و روایات و سخنان بزرگان دین، بررسی و تبیین گردد.

مواد و روش‌ها

در این پژوهش، از روش تحلیل و توصیف محتوا استفاده شده است و تحلیل و بررسی بر اساس متون آیات و روایات و سخنان بزرگان دینی می‌باشد و برای تحلیل محتوا، مراحل مختلفی طی می‌شود. از جمله این مراحل، می‌توان سه مرحله عمده زیر را ذکر نمود:

الف. مرحله قبل از تحلیل (آماده سازی و سازمان‌دهی) در این مرحله، سعی شده است تمام متون دینی بررسی گردد و آیات، روایات و سخنان علما دین که مرتبط با روزی حلال، جهاد و شاخصه‌های تأثیرگذار در بعد معرفتی، جمع‌آوری گردد.

ب. بررسی مواد (پیام)، بعد از جمع‌آوری اطلاعات مرتبط با روزی حلال و روحیه جهادی در متون دینی، در این مرحله؛ مهمترین شاخصه‌های تأثیرگذار در روحیه جهادی از جمله؛ معرفتی است و تأثیر و ارتباط این شاخصه با روزی حلال، و همچنین نقش روزی حلال در تقویت روحیه جهادی، مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد.

ج. پردازش نتایج؛ در این مرحله ابتدا به مفهوم شناسی واژه‌گان کاربردی و سپس، ارتباط روزی حلال با روحیه جهادی از طریق شاخصه معرفتی آن و همچنین تأثیر روزی حلال در تقویت روحیه جهادی از منظر دین مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و مهمترین شاخصه‌های که در تقویت روحیه جهادی در بعد شناختی نقش بسزایی دارند تبیین می‌گردد.

برای گردآوری اطلاعات از ابزارهای فیش برداری و همچنین در روش اسنادی و گردآوری کتابخانه‌ای علمی و

که از آن بهره مادی یا معنوی می‌برند. و همچنین حلال به معنی بهره مندی انسان از تمام امکانات این عالم به شرط اینکه منفعت عقلایی و منع از شرع نرسیده باشد.

روحیه جهادی

روحیه

روحیه حالت کیفی، ذهنی، عاطفی و روانی شوق انگیز یا رخوت‌آور در فرد یا گروه است که از مجموعه برداشت‌های فرد، گروه، جامعه، محیط و خود، توانان و احساس موفقیت و تأمین نیازهای روانی و اجتماعی آنان بوجود می‌آید و در آنان نوعی تمایل یا عدم تمایل به کار و زندگی به وجود می‌آورد (۲۲). به عبارتی روحیه همان رفتار افراد و گروه‌ها نسبت به محیط کار و همکاری داوطلبانه آنان با حداکثر توانایی فردی در جهت تحصیل حد اعلاای منافع می‌باشد. در پژوهش دیگر، روحیه را به‌عنوان علاقه و احساسات حرفه‌ای که یک شخص نسبت به رسیدن به هدف‌های فردی و گروهی در یک موقعیت شغلی معین ابراز، تفسیر و تعریف کرده‌اند (۲۳). روحیه در فرهنگ واژه‌های نظامی حالت و کیفیتی نفسانی است که فرد با داشتن آن به انجام وظیفه اشتیاق پیدا کرده و به‌عنوان یک عضو از یگان و یا گروه در انجام ماموریت‌ها و رسیدن به هدف از خود علاقمندی و فداکاری نشان می‌دهد (۲۴)، و آنچه که در تعریف روحیه در فرهنگ لغت بیان شده، عبارت است از مجموعه کیفیات نفسانی و حالات روانی یک فرد (۲۵). بنابراین واژه روحیه مهم‌ترین حالت نفسانی انسان است که دارا بودن آن باعث پیگیری و استمرار در کارها می‌شود و روحیه با احساس تفاوت‌های اساسی دارند. فرق اساسی آن با احساسات در این است که احساسات را می‌توان با عواملی چون ورزش سرگرمی‌های مفرح و نظیر آن براحتی تقویت کرد اما تقویت روحیه بیشتر به عوامل درونی و معنوی بستگی دارد.

جهاد

جهاد واژه‌ی عربی است از ریشه «ج ه د» به معنای مشقت، تلاش، مبالغه در کار، به نهایت چیزی رسیدن و

متعال به بندگانش، بدون اینکه استحقاق آن را داشته باشند (۱۸).

علامه طباطبایی در تفسیر المیزان در تبیین واژه رزق بیان کرده است: کلمه رزق که معادل فارسی است، یعنی هر چیزی که موجودی دیگر را در بقای حیات و زندگی خود کمک نماید و در صورتی که آن رزق ضمیمه آن موجود و یا به هر صورتی ملحق به آن شود حیاتش ادامه می‌یابد؛ مانند غذایی که زندگی بشر و بقای او به وسیله آن ادامه پیدا می‌کند، به این صورت که وقتی غذا به بدن انسان وارد شد جزو بدن او می‌شود. همچنین مانند همسر که در ارضای غریزه جنسی همسر خود را کمک نموده و مایه‌ی موجودی داشته باشد، رزق آن موجود شمرده می‌شود (۱۹).

کلمه حلال از ریشه حلل است که کاربردهای گوناگون دارد و مشترک لفظی است که در موارد مختلفی بکار رفته است مثلاً در سوره طه حضرت موسی (ع) هنگامی که برای دعوت فرعون می‌رود، از خداوند درخواست کرده است: «واحلل عقده من لسانی» «گره از زبان من باز کن». بنابراین در قاموس قرآن معنای حلال آمده است «حلال آن است که از ممنوعیت باز شده است تعریفی که این اثر به استناد روایتی از پیامبر (ص) می‌نویسد «الحلال ضد الحرام» (۲۰). در تعریف حلال به هر تناسب، اعتدال، صحت سلامت که در آن گره، گرفتاری، ناراحتی و سختی نباشد و مورد تأیید اسلام نیز باشد اصطلاحاً حلال اطلاق می‌شود. (۱۳)

آقای مبینی در کاشف الاسرار در تعریف اصطلاحی حلال آورده است: در پاسخ سوال از حلال، یکی از بزرگان طریقت گفت: غذای پاک آن است که در حال اکتساب، یاد کرد و یاد داشت حق در آن فرو نگذارد و فراموش نکند و شکر ولی نعمت به حکم فرمان در آن به جای آورد. چنان که خدای متعالی گفت: «کلو من طیبات ما رزقنکم و اشکروا الله» و حقیقت شکر آن است که تا قوت در باطن می‌یابد، خود را بر طاعت ولی نعمت به ظاهر می‌دارد (۲۱). بنابراین ترکیب دو واژه روزی و حلال شامل روزی که کلمه فارسی است و معادل آن در لغت عرب «رزق» می‌باشد و به معنای بخشش بی در پی و دائمی خداوند به مخلوقات معنی می‌شود

ایمان آوردند و از وطن هجرت گزیدند و در راه خدا به مال و جانشان جهاد کردند آنها را نزد خدا مقام بلندتری است و آنان بالخصوص رستگاران و سعادت‌مندان دو عالم هستند» جهاد از ریشه لغوی «جهاد» به معنای سعی و تلاش و کوشش می‌باشد و جهاد بماهو جهاد، امری مقدس و ارزشمند است و تفاوتی نمی‌کند جهاد در چه عرصه‌ای و زمینه‌ای باشد جهاد دفاعی، علمی، سیاسی یا خدمت‌رسانی و... باشد. داشتن روحیه جهادی برای تمامی مسلمین در هر صنف و شغلی که هستند تأکید شده و مقام معظم رهبری همیشه همگان را به جهادی بزرگ فرا خوانده‌اند و می‌فرمایند که گاهی اوقات غفلت از روحیه جهادی و ایثار داشته‌ایم (۳۵). اگر روحیه جهادی در جامعه اسلامی به ویژه کارگزاران حاکم شود شاهد تحقق جامعه اصیل مهدوی خواهیم بود. اوج شکوفایی و تحقق حکومت عدل مهدوی بر پایه روحیه جهادی است که از آن جامعه می‌توان مدینه فاضله نام برد، و همگان با برخورداری از تفکر و فرهنگ جهادی و رعایت ویژگی‌ها و شاخصه‌های آن؛ سربازان میدان مبارزه علیه باطل در جبهه حضرت ولی عصر (عج) خواهند بود.

جهاد در اسلام از اهمیت ویژه‌ی برخوردار است و از پایه‌های ایمان شمرده می‌شود، و ایمان دارای چهار قسمت است: امر به معروف و نهی از منکر، صدق و راستی در هنگامه نبرد، کینه و دشمنی با فاسقان، آنکه امر به معروف کند، پشت مؤمنان را محکم کرده و آنکه نهی از منکر کند، بینی کافران را به خاک مالیده و کسی که در میدان‌های نبرد صادقانه بایستند، وظیفه‌اش را انجام داده و آنکه فاسقان را دشمن بدارد و به خاطر خدا خشم گیرد، خداوند به خاطر او خشم کند و او را در روز قیامت خشنود خواهد ساخت (۳۶). داشتن روحیه جهادی در جامعه اسلامی از اهمیت بالایی برخوردار است و تقویت آن باعث پیروزی جبهه حق در مقابل جبهه باطل می‌گردد و در متون دینی خداوند در قرآن و پیامبر اکرم (ص) و ائمه اطهار (ع) در روایات به داشتن روحیه جهادی سفارش کرده‌اند و اولین گام در جهاد، مبارزه با نفس است که همان جهاد اکبر می‌باشد و گام دوم جهاد با جبهه طاغوت است که تعبیر به جهاد اصغر شده است و

توانایی (ابن اثیر، ذیل «جهاد»)، واژه‌ی جهاد و مشتقات آن ۳۵ بار در قرآن آمده است. جهاد در لغت، به معنای تلاش کردن به کار گرفتن نیرو و توان خویش برای تحقق بخشیدن به یک هدف است (۲۶). به تلاش توأم با رنج نیز، جهاد گویند (۲۷).

مهم‌ترین مفهوم اصطلاحی این واژه در متون دینی، همانند کاربرد عام آن، گونه‌ای خاص از تلاش است یعنی مبارزه کردن در راه خدا با جان، مال و دارایی‌های دیگر خود با هدف گسترش اسلام یا دفاع از آن می‌باشد (۲۸). در متون دینی، علاوه بر این معنای خاص و اصطلاحی، جهاد به مفهوم لغوی و عام خود نیز بسیار به کار رفته است، مانند کاربرد تعبیر «جهاد اکبر» درباره مجاهدت و تلاش نفس در برابر شیطان و هوای نفس (۲۹)، در احادیث برخی از کارها به مثابه جهاد شمرده شده‌اند، که ظاهراً برای ارج نهادن به این کارها بوده است، مانند امر به معروف و نهی از منکر، سخن گفتن به عدالت در برابر سلطان ستمگر، تلاش مرد برای زنده کردن سنتی نیکو در جامعه، خوب شوهرداری کردن زن و تلاش مرد برای کسب روزی حلال برای خانواده (۳۰).

واژه جهاد چون از باب مفاعله است، در مواردی به کار می‌رود که نوعی همکاری، تقابل و رقابت در آن وجود دارد. در جهاد معمولاً طرف دیگری هم در کار است و دو طرف در برابر هم صف‌آرایی کرده، هریک برای دستیابی به هدف خویش و پیروزی بر دیگری به فعالیت می‌پردازد و هرچه توان دارد، به کار می‌گیرد. (۳۱). بر این اساس، جهاد هم کارزار با دشمنان و به کاربردن حداکثر توان و نیرو، چه زبانی و چه عملی است (۳۲) و جهت گسترش پرتو اسلام یا خوف از تغلب آنها است (۳۳) و دارای اهداف حق طلبانه و عادلانه است که برخی به آن جهاد مقدس گویند (۳۴).

جایگاه روحیه جهادی در آموزه‌های دینی

روحیه جهادی در دین مبین اسلام از چنان جایگاه والایی برخوردار می‌باشد که خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: «ان الذین امنوا و هاجروا و جاهدوا فی سبیل الله باموالهم و انفسهم اعظم درجه عندالله و اولئک هم الفائزون»؛ «آنان که

یک جهاد مهم‌تر وجود دارد که در قرآن خداوند می‌فرماید «فَلَا تُطِيعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا»؛ «پس تو هرگز تابع کافران مباش و با آنها چنان که مخالفت قرآن و دین حق کنند سخت جهاد و کارزار کن» که همان جهاد کبیر است که باید جامعه را برای این مرحله آماده نمود که در تمام ابعاد زندگی فردی و اجتماعی در عرصه‌های؛ فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، علمی و نظامی نقش آفرینی کرد رهبر انقلاب می‌فرماید: روحیه‌ی جهادی لازم است. ملت ما از اول انقلاب تا امروز در هر جایی که با روحیه‌ی جهادی وارد میدان شده، پیش رفتند. این را ما در دفاع مقدس دیدیم، در جهاد سازندگی دیدیم، در حرکت علمی داریم مشاهده می‌کنیم. اگر ما در بخش‌های گوناگون، روحیه‌ی جهادی داشته باشیم، یعنی کار را برای خدا، با جدیت و به‌صورت خستگی ناپذیر انجام دهیم (نه فقط به‌عنوان اسقاط تکلیف)، بلاشک این حرکت پیش خواهد رفت» (۱).

روزی حلال و ارتباط آن با شاخصه‌های معرفتی روحیه جهادی

خداوند انسان را دو بعدی آفریده است یکی بعد آن جسم است که تحت تأثیر ظاهری و مادی تغذیه قرار می‌گیرد و معمولاً ما در مورد ظاهر غذایی که می‌خوریم دقت به کار می‌بریم و توجه داریم؛ و اما به بعد معنوی غذا، که حلال و حرام بودن آن است کمتر توجه می‌کنیم. بعد دیگر انسان روح اوست؛ که تغذیه به شدت بر آن تأثیرگذار است، تا جایی که در حالات بعضی از اولیاء الله و بزرگان دین نوشته‌اند که با خوردن یک لقمه شبهه ناک و حرام آن هم به‌صورت اتفاقی تا مدت‌ها از توفیق نماز شب محروم می‌شده‌اند (۳۷).

همان گونه که لقمه حرام تأثیر منفی بر روح انسان می‌گذارد در مقابل، بدون شک روزی حلال موجب رشد و تعالی روح انسان می‌گردد تا آنجایی که پیامبر (ص) کسب روزی حلال را بر مرد و زن مسلمان واجب دانسته است و می‌فرماید «طَلَبُ الْحَلَالِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ وَ مُسْلِمَةٍ»؛ «کار کردن برای کسب مال حلال، بر هر مرد و زن مسلمان واجب است.» (۳۸).

و نیز در روایت دیگر؛ یکی از مصادیق جهاد در راه خدا، کسب روزی حلال است که امام رضا علیه السلام در این باره می‌فرماید: «الَّذِي يَطْلُبُ مِنْ فَضْلِ يَكْفِيهِ بِهٖ عِيَالَهُ اَعْظَمُ اَجْرًا مِنَ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ»؛ «کسی که دنبال روزی می‌رود تا آبروی خود و خانواده‌اش را حفظ کند، اجر و پاداشش از رزمنده‌ای که در راه خدا جنگ می‌کند بیشتر است (عرق کارگر معادل خون شهید است.)» (۳۹). بر اساس متون دینی طالب روزی حلال همچون مجاهد در راه خداست و روزی حلال در زندگی انسان‌ها تأثیر فراوانی دارد و به‌عنوان یک اصل در تعالی و تکامل روح انسان نقش ایفاء می‌کند و آنچه که مهم است در مسأله تأثیرگذاری، تقویت حالات نفسانی در فرد می‌باشد و شخصی که مقید به خوردن غذای حلال باشد یقیناً در مواجهه با حق، با آغوش باز از آن استقبال می‌کند و در مقابل باطل واکنش منفی نشان می‌دهد در حدود الهی و محرمات واکنش منفی نشان نمی‌دهد بنابراین آنچه که انسان را در مواجهه با معروفات و محرمات و دفاع از آنها یاری می‌نماید روحیه جهادی است که همان حالت نفسانی است که زمینه ساز آن، روزی حلال است و بر اساس متون دینی از جمله آیات الهی؛ خداوند در سوره عبس آیه ۲۴ می‌فرماید: «فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ»؛ «آدمی باید به قوت و غذای خود به چشم خود بنگرد.» در تفسیر این آیه آقای مکارم بیان کرده است: روشن است که منظور از «نگاه کردن» تماشای ظاهری نیست، بلکه نگاه به معنی دقت و اندیشه در ساختمان این مواد غذایی، و اجزاء حیات بخش آن، و تأثیرات شگرفی که در وجود انسان دارد، و سپس اندیشه در خالق آنها است (۴۰). و نیز در سوره مؤمنون خداوند تمام پیامبرانش را به صراحت دستور به خوردن تغذیه حلال می‌کند و می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا»؛ «ای رسولان، از غذاهای پاکیزه (حلال) تناول کنید و به نیکوکاری و اعمال صالح پردازید» بنابراین یکی از آثار روزی حلال، تقویت روحیه جهادی است زیرا وقتی شخصی پایه و اساس زندگی‌اش کسب حلال باشد بنابر آیات قرآن که ذکر شده توفیق انجام عمل صالح پیدا می‌کند

که شناخته نشده و کشف نگشته است، و در گوشه‌ها مجهول مانده و خُرد خُرد از میان رفته است» (۴۳).

یکی از شاخصه‌های معرفت نفس که نقش مؤثری در زندگی فردی و اجتماعی انسان دارد تقویت روحیه جهادی است. لازمه‌ی معرفت نفس، داشتن روحیه جهادی است چون انسان در این مرتبه از معرفت باید با امیال شهوانی نفس مبارزه کند که بزرگترین جهاد است و در متون دینی تعبیر به جهاد اکبر شده است و زمانی که انسان خود را شناخت و روحیه جهادی داشت می‌تواند در خانواده و جامعه درست و معقول زندگی کند. و در صحنه‌های گوناگون زندگی فردی و اجتماعی خود سنجیده گام نهد، و به فعالیت‌ها و اقداماتی دست زند که توان آن را دارد، و در محیط‌هایی حضور یابد که بتواند نقشی ایفا کند، یا رسالتی داشته باشد. توانایی هر فرد در جامعه در گرو روحیه جهادی اوست که نشأت گرفته از عوامل متعددی است از جمله، روزی حلال است که در آموزه وحیانی به مسأله روزی حلال سفارش شده است.

روزی حلال و خودشناسی

و یکی از اثرات روزی حلال معرفت است همچنان که از پیامبر (ص) روایت شده است: «مَنْ أَكَلَ مِنَ الْحَلَالِ صَفَا قَلْبُهُ وَرَقَّ» (۴۴)، هر که از حلال بخورد، دلش صفا می‌یابد و نازک می‌شود. و در روایت دیگر می‌فرماید: «مَنْ أَكَلَ الْحَلَالَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، نَوَّرَ اللَّهُ قَلْبَهُ، وَأَجْرِي يَنْبِيعَ الْحِكْمَةِ مِنْ قَلْبِهِ عَلَى لِسَانِهِ» (۴۵). هر کس چهل روز غذای حلال بخورد، خدا دلش را نورانی می‌کند و چشمه‌های حکمت را از قلبش بر زبانش جاری می‌سازد. در روایت دیگر پیامبر اکرم (ص) به صراحت به تأثیر روزی حلال در تحصیل معرفت نفس اشاره می‌کند و می‌فرماید: الْحِكْمَةُ تَوْرَثُ الْمَعْرِفَةَ، وَ الْمَعْرِفَةُ تَوْرَثُ الْيَقِينِ (۴۶)، وقتی که انسان غذای حلال خورد باعث علم و حکمت در دل او می‌شود. و در مقابل، خوردن لقمه حرام انسان از کسب معرفت باز می‌دارد و مانع شناخت نفس می‌گردد. ملا احمد نراقی (ره) می‌فرماید: «بیش‌تر کسانی که به هلاکت رسیده‌اند، به سبب خوردن مال حرام بوده و اکثر مردمی که از فیوضات و سعادات محروم مانده‌اند، به واسطه

و انسان دارای روحیه جهادی همیشه در انجام خیرات و معروفات بر دیگران سبقت می‌گیرد و در مقابل منکران مقاومت و ایستادگی می‌نماید.

و نیز آنچه در لسان روایت آمده روزی حلال سبب تقویت دین می‌گردد. امام صادق (ع) می‌فرماید: «به دنبال روزی حلال رفتن را رها نکن؛ زیرا این در تقویت دین تو مؤثر است» (۴۱).

بنابراین ارتباط روزی حلال و روحیه جهادی براساس آموزه دینی بر کسی پوشیده نیست و باید شاخصه‌های روحیه جهادی در بعد شناختی و تأثیر روزی حلال در هر یک از آنها مورد بررسی و تحلیل قرار گیرند که مهم‌ترین و تأثیرگذارترین شاخصه‌های روحیه جهادی در بعد شناختی و ارتباط روزی حلال با آنها به شرح زیر می‌باشد:

خودشناسی

خودشناسی محور و پایه روحیه جهادی است اگر انسان به مرحله معرفت نفس برسد هیچ چیز جزء خدا برای او معنی ندارد و در روایتی از امام رضا (ع) که می‌فرماید: «أَفْضَلُ الْعَقْلِ، مَعْرِفَةُ الْإِنْسَانِ نَفْسَهُ» (۴۲)؛ «بالاترین مرتبه عقل و خردمندی، اینکه انسان خودش را بشناسد» و هر کس خود را شناخت و به آن توجه داشت خواهد یافت که نفس اماره او را به گناه و سرکشی می‌کشاند. در این صورت، برای دوری از گناه به مبارزه با نفس خود خواهد پرداخت و به عبادت پروردگار روی آورد و کسی که خدا را عبادت و اطاعت کند، در حقیقت خدا را آن گونه که حقش می‌باشد شناخته است بنابراین شرط اول برای ساختن نفس و تهذیب و تکمیل آن، شناختن آن است، چون تا انسان ارزش‌های وجودی نفس خویش و موهبت‌های عالی و استعدادهای درونی خود را نشناسد، سعی در تربیت و تقویت و فعلیت بخشیدن به آنها نمی‌کند، و برای بهره برداری از آنها کوششی به خرج نمی‌دهد، زیرا که کوشش شخص درباره هر چیز بسته به اندازه شناختی است که از آن چیز و ارزش‌های آن دارد. چه بسیار موهب و قدرتها و استعدادها است که در دسترس قرار نمی‌گیرد و از آنها سودی حاصل نمی‌شود، بدان جهت

در زمره‌ی ناصرین خدا به شمار می‌آید که خداوند به آنها وعده‌ی نصرت و پیروزی داده است: «یا ایها الذین ءامنوا إن تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ»؛ «ای مؤمنان! اگر (آیین) خدا را یاری کنید، خدا شما را یاری می‌کند و گام‌هایتان را استوار می‌دارد». این آیه نیز به امر جهاد تشویق فرموده و به این مطلب تصریح می‌کند که ثبات قدم در جهاد با عنایت و معرفت الهی حاصل می‌شود و ثبات قدم، رمز موفقیت و پیروزی است. پس در همه حال و در همه‌ی اعمال، دین خدا را یاری کنید که خدا شما را یاری می‌دهد و رمز پیروزی را که عبارت از ثبات قدم می‌باشد به شما ارزانی می‌دارد.

بنابراین انسان زمانی دارای روحیه جهادی است و آمادگی شرکت در جهاد برای خدا دارد که نسبت به الله شناخت داشته باشد و این شناخت از راه‌های مختلفی برای انسان حاصل می‌گردد.

روزی حلال و خدا باوری

بر اساس متون دینی، یکی از عوامل مؤثر در تحصیل خداشناسی، روزی حلال است که انسان مؤمن باید سعی کند پایه و اساس زندگی‌اش را کسب حلال قرار دهد چون روزی حلال دارای آثار فراوان در زندگی انسان از نظر روحی و جسمی است و بارزترین اثر روزی حلال، نورانیت قلب انسان است همان گونه که در احادیث معصومین (ع) در باره تأثیر فوق العاده غذا در قلب و اعضاء و جوارح اشاره شده است رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: «مَنْ أَكَلَ الْحَلَالَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا نَوَّرَ اللَّهُ قَلْبَهُ» (۴۹). «هر کس چهل روز لقمه حلال بخورد خداوند قلبش را نورانی می‌کند» و در مقابل خوردن غذای حرام، اثرات منفی و مخرب جبران ناپذیری برای انسان به همراه دارد بنابر فرمایش مرحوم ملا احمد نراقی (رحمه‌الله) در کتاب «معراج السعاده» مال حرام را از بزرگ‌ترین عوامل هلاکت انسان و مهم‌ترین موانع رسیدن به معرفت خدا و سعادت معرفی می‌کند و می‌فرماید: «آری، دلی که از لقمه حرام روییده شده باشد کجا و قابلیت انوار عالم قدس کجا؟ و نطفه را که از مال مردم به هم رسیده باشد با

آن است... کسی که تأمل کند، می‌داند که خوردن حرام، اعظم حجابی است که بندگان را از وصول به درجه ابرار (باز داشته) و قوی‌تر مانعی است برای اتصال به عالم انوار» (۴۷). امام حسین (ع) در روز عاشورا بسته شدن راه قلب‌ها که باعث خودشناسی و خداشناسی است حرام خواری معرفی می‌نمایند: «فَقَدْ مَلَأَتْ بُطُونُكُمْ مِنَ الْحَرَامِ وَ طَبِعَ عَلَي قُلُوبِكُمْ» (۴۸)

بنابراین یکی از شاخصه‌های تقویت روحیه جهادی خودشناسی است و آنچه که باعث خودشناسی می‌گردد روزی حلال می‌باشد همان گونه که در متون دینی به آن اشاره شده روزی حلال سبب معرفت می‌گردد و انسان را در مبارزه و جهاد با امیال نفسانی کمک می‌نماید و لقمه حرام مانع خودشناسی است و عامل بسته شدن راه‌های قلب انسان است.

خدا باوری

یکی از شاخصه مهم که در تقویت روحیه جهادی نقش بسزایی دارد شناخت خدا است. خداوند در قرآن می‌فرماید: «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ»؛ و آنها که در راه ما (با خلوص نیت) جهاد می‌کنند قطعاً به راه‌های خود، هدایت‌شان خواهیم کرد و خداوند با نیکوکاران است». این آیه بیانگر، دعوت به کسب درجات بالای تقوا که همان مرتبه شناخت خدا است که ثمره آن، انسان دائماً خود را در محضر او می‌بیند اگر مؤمنین در تمامی ابعاد زندگی خود اعم از فردی، اجتماعی، علمی، فرهنگی، سیاسی، اخلاقی و... خدا را بشناسند. و در تمام امورات زندگی‌اش، خدا را در نظر بگیرد و در هیچ یک از امور دنیایی و معنوی خود، غیر خدا را در دل راه ندهد و حتی انجام واجبات و ترک محرمات را برای نجات از جهنم و پیوستن به بهشت نعیم انجام ندهد، چنین مؤمنی به هدایت خاص و تربیت ویژه‌ی الهی دست می‌یابد و در زمره‌ی محسنین قرار می‌گیرد که خداوند پشتیبان و حامی آنان است. انسان مؤمن هنگامی که در سرتاسر عمر خود درصدد جلب رضایت الهی بوده و دین و شریعت خدا را زنده می‌کند.

است. و خداوند در قرآن در آیات متعددی به مسأله معاد پرداخته است و از باب اهمیت موضوع معاد، یک سوره قرآن به نام قیامت نام گذاری شده است.

یکی از روش‌های بسیار مؤثر در نشر و تبیین اعتقاد به قیامت، زنده نگه داشتن «یاد مرگ» در جامعه است پذیرش این پدیده، طبیعی و قبول حتمی بودن مرگ قبل از فرا رسیدن آن، زمینه را برای پذیرش تعالیم آسمانی و زندگی در راستای اهداف و برنامه‌های دینی آماده می‌سازد. به همین دلیل، در آموزه‌های دینی به زنده نگه داشتن یاد مرگ و قیامت و آثار سازنده و مفید آن تأکید فراوان شده و احادیثی همانند «اکثروا ذکر الموت» (۵۱)، و «استعدوا بالموت» (۵۲)، احادیث فراوان و متواتری در این زمینه وارد شده است.

امام صادق علیه السلام در فواید زنده نگه داشتن «یاد مرگ» می‌فرماید: «ذکر الموت یمیت الشهوات و یقلع منابت الغفلة و یقوی القلب بمواعد الله و یرق الطبع و یکسر اعلام الهدی و یطفیء فار الحرص و یحققر الدنیا» (۴۹)، یاد مرگ شهوت‌ها را می‌میراند و ریشه‌های غفلت را از بین می‌برد و قلب انسان را با وعده‌های الهی محکم می‌گرداند و روحیه انسان را رقیق و لطیف می‌سازد و نشانه‌های هوا و هوس را می‌شکند و آتش حرص را خاموش و دنیا را در چشم انسان کوچک می‌سازد.

بنابراین یاد مرگ و قیامت، آثار سازنده و مثبت فراوانی در زندگی فردی و اجتماعی بر جای می‌گذارد و زمینه را برای تربیت انسان‌های مؤمن و تحقق جامعه اسلامی بر اساس اسلام ناب محمدی فراهم می‌آورد. پرورش فضایل اخلاقی، جلوگیری از رذایل روحی، مبارزه با هواها و هوس‌ها، ایجاد آرامش و اطمینان، تعدیل علایق مادی و دنیوی، تغییر بینش نگرش نسبت به دنیا، پرورش روحیه ایثار و شهادت، و تقویت روحیه جهادی برای برقراری عدالت و قسط، از جمله آثار ارزشمندی است که در پرتو باور و شناخت قیامت و زندگی اخروی به وجود می‌آید. همانگونه که خداوند در قرآن می‌فرماید: «لَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ»؛ «مسلمانانی که به حقیقت به خدا و روز قیامت ایمان دارند از تو رخصت

مرتبه رفیعه انس با پروردگار چه کار؟ چگونه پرتو لمعات عالم نور، به دلی تابد که بخار غذای حرام، آن را تاریک کرده؟ و کی پاکیزگی و صفا از برای نفس حاصل می‌شود که کثافات مال مشتبه آن را آلوده و چرک نموده باشد؟» (۵۰).

معاد باوری

یکی دیگر از شاخصه‌های معرفتی در تقویت روحیه جهادی، ایمان به معاد است و خداوند در قرآن مسأله ایمان به معاد را مقدم بر جهاد کرده است و می‌فرماید: «كَمَنْ أَمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ» همانند (عمل) کسی قرار دادید که به خدا و روز قیامت ایمان آورده، و در راه او جهاد کرده است؟». شناخت معاد و توجه به سرانجام هر کار از ویژگی‌های فطری و اساسی انسان می‌باشد و از اصلی‌ترین دغدغه‌های انسان رفع نا آگاهی نسبت به آینده است. قرآن کریم در آیات متعددی دعوت به اندیشیدن درباره مبدأ و معاد چه با روش‌های عقلی و چه با روش‌های نقلی مانند تعبیر «النَّبِيُّ الْعَظِيمِ»؛ «خبر بزرگ (قیامت)» و در آیه دیگر «أَفَحَسِبْتُمْ أَنْمَّا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنْتُمْ عَلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ»؛ «آیا چنین پنداشتید که ما شما را به عبث و بازیچه آفریده‌ایم و هرگز به سوی ما بازگردانده نمی‌شوید؟!» همگی گویایی اهمیت و جایگاه شناخت معاد به‌عنوان یک واقعیت بزرگ در زندگی انسان است و به همین خاطر نسبت به معاد دیدگاه‌های متفاوت وجود دارد و در قرآن کریم، انسان‌ها تشویق شده‌اند که از قوه عقل برای اندیشیدن و تفکر در امور دنیا و آخرت استفاده کنند «كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ»؛ «خداوند بدین روشنی آیات خود را برای شما بیان کند، باشد که تفکر نموده و عقل خود به کار بندید».

بنابراین یکی از اساسی‌ترین باورهای دینی ایمان به معاد است. اعتقاد به زنده شدن پس از مرگ ظاهری و حیات دوباره، نه تنها ریشه در فطرت انسان‌ها دارد، بلکه اصلی‌ترین برنامه تبلیغی پیامبران الهی قرار داشته است. همه پیامبران الهی، بشر را به اعتقاد به معاد دعوت کرده‌اند، به طوری که تبیین و تعمیق اعتقاد به قیامت، برنامه تمامی انبیا الهی بوده

دشمنی آشکار است» بنابراین روزی حلال سبب دوری از شیطان می‌گردد و انسان را از غفلت نجات می‌دهد و سعی می‌کند با موانعی که باعث گمراهی او می‌گردد مبارزه نماید که همان جهاد در راه خداست هر چه انسان توجه به روزی حلال نماید موفقیت او در این عرصه بیشتر می‌گردد.

امام شناسی

شاخصه‌ی معرفتی امام شناسی و به تعبیر دیگر داشتن ولایت در مسأله جهاد و داشتن روحیه جهادی تأثیر فراوانی دارد که در این رابطه مقام معظم رهبری می‌فرماید: «امام بزرگوار رضوان الله تعالی علیه، با استمداد از شاخه‌های ولایت، این انقلاب را به پیروزی رساندند. موضوع عاشورا و کربلا، محبت به اهل بیت علیهم السلام و کوشش برای شبیه شدن به آنها، روحیه‌ی جهاد مظلومانه و صبر بر این جهاد، جزو خصوصیات و معارف مربوط به ولایت است. امام به این وسیله توانستند این انقلاب را به پیروزی برسانند و این نظام را تشکیل دهند» (۵۵)، شناخت امام و ایمان به او در آموزه‌های دینی از جایگاه و اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و در سخنان پیامبر اکرم (ص) و ائمه معصومین (ع) تأکید فراوانی بر آن شده است؛ در ارتباط با موضوع امام شناسی روایتی که به صورت متواتر از پیامبر اسلام (ص) و ائمه معصومین (ع) بیان شده است که می‌فرمایند: مَنْ مَاتَ وَ لَمْ يَعْرِفْ إِمَامَ زَمَانِهِ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً (۵۶). هر کس بمیرد و امام زمانش را نشناسد به مرگ جاهلی از دنیا رفته است. فلسفه آفرینش انسان، رسیدن به مقام معرفت خداست. این معرفت حاصل نمی‌شود مگر به معرفت امام زمان است؛ زیرا امام، آینه تمام نمای حق و واسطه شناخت خداست، چنان‌که امام صادق (ع) فرمود: «ما دانایان (برپا دارندگان) به امر خدا و دعوت کنندگان به راه او هستیم. به واسطه ما خدا شناخته و پرستیده می‌شود. ما راهنمایان به سوی خدا هستیم و اگر ما نبودیم، خدا پرستیده نمی‌شد» (۵۷)، در روایت دیگری که از امیرالمؤمنین (ع) ارتباط بین معرفت امام و سعادت و رستگاری انسان‌ها را اینگونه بیان می‌کند و می‌فرماید: «خوشبخت‌ترین مردم کسی است که فضل و مقام ما را

ترک جهاد نخواهند تا به مال و جان خود در راه خدا جهاد کنند، و خدا به احوال متقیان آگاه است» بنابراین یکی از راه‌های تقویت روحیه جهادی، اعتقاد به معاد است چون نگرش انسان را نسبت به دنیا تغییر می‌دهد و هر آنچه در عالم هست وسیله است و هدف الله است و برای تحقق معرفت و ایمان به معاد عوامل متعددی را ذکر کرده اند

روزی حلال و معاد باوری

یکی از عوامل مؤثر در شناخت معاد، روزی حلال است زمانی که زندگی هر انسانی بر پایه روزی حلال باشد خداوند قلب او را پاک می‌گرداند و حکمت بر دل او سرازیر می‌گردد و نتیجه حکمت، معرفت است و یکی از معارف و اصول دین معاد است که بوسیله روزی حلال بدست می‌آید پیامبر (ص) می‌فرماید: «مَنْ أَكَلَ الْحَلَالَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، نَوَّرَ اللَّهُ قَلْبَهُ، وَ أُجْرِي يَنَابِيعَ الْحِكْمَةِ مِنْ قَلْبِهِ عَلَى لِسَانِهِ (۴۴)، هر کس چهل روز غذای حلال بخورد، خدا دلش را نورانی می‌کند و چشمه‌های حکمت را از قلبش بر زبانش جاری می‌سازد. و اعتقاد به معاد و شناخت نسبت به آن و همچنین باور به معاد از اثرات قلب پاک و نورانی است که در اثر استفاده از کسب حلال بدست می‌آید. و در مقابل، مال حرام باعث تیرگی قلب‌ها می‌گردد و جولانگاهی برای شیطان است و موجب غفلت از مرگ و معاد می‌شود. امام محمد باقر (علیه‌السلام) می‌فرماید: «مَا كَانَ مِنْ مَالٍ حَرَامٍ فَهُوَ شِرْكُ الشَّيْطَانِ». هر چیزی که از مال حرام بدست آید، شیطان در آن شریک است (۵۳).

مهم‌ترین سلاح شیطان و یکی از راه‌های نفوذ او در انسان، غافل کردن از خدا و یاد مرگ و قیامت است. امام صادق (ع) می‌فرماید: غفلت کمین‌گاه شیطان است (۵۴). همچنین خداوند در قرآن به ارتباط روزی حلال و عدم تبعیت از گام‌های شیطان اشاره می‌کند می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَ لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ»؛ «ای مردم! از آنچه (انواع میوه‌ها و خوردنی‌ها) در زمین حلال و پاکیزه است بخورید و از گام‌های شیطان پیروی نکنید؛ زیرا او نسبت به شما

مِنَ الْحَلَالِ صَفَا قَلْبُهُ وَرَقَّ (۶۰)، «هر که از حلال بخورد، دلش صفا می‌یابد و نازک می‌شود».

بنابر فرمایش امام محمدباقر (ع) یکی از آثار معرفت به امام، حلال زادگی است که در این باره می‌فرماید: «من أصبح يجد برد حینا علی قلبه فلی حمد الله علی بادی النعم قیل و ما بادی النعم؟ قال: طیب المولد» هر کس صبح کند و خنکای محبت ما را در قلب خود بیابد، باید خدا را برای نخستین نعمت سپاس گوید، گفته شد نخستین نعمت چیست؟ فرمودند: حلال زادگی (۶۱)، همانطوری که لقمه حلال اثرات مثبت در انسان دارد در مقابل لقمه حرام اثرات منفی از جمله عدم شناخت امام زمان می‌گردد و به عنوان شاهد مثال، لشگریان عمر بن سعد در مقابل امام زمانشان صف‌آرایی کردند و به امام زمانش ایمان نداشتند و باور نکردند و امام حسین (ع) در وصف آنها می‌فرماید: «فَقَدْ مُلِّمَتْ بُطُونُكُمْ مِنَ الْحَرَامِ وَطَبِعَ عَلَي قُلُوبِكُمْ؛ به تحقیق که شکم‌های شما از حرام پر شده و به قلب‌های شما مهر (قساوت) زده شده است» (۶۲).

امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) می‌فرمودند: «لَيْسَ بِوَلِيٍّ لِي مَنْ أَكَلَ مَالَ مُؤْمِنٍ حَرَامًا» (۶۳)؛ کسی که به حرام، مال مؤمنی را بخورد هرگز دوستدار من نیست. بنابراین داشتن روحیه جهادی و توفیق جهاد در راه خدا فقط در کنار امام زمان انجام می‌شود همانگونه که امام صادق علیه السلام در وصف حضرت ابالفضل (ع) می‌فرماید: عموی ما، عباس بن علی، بصیرتی نافذ و ایمانی استوار داشت و همراه برادرش اباعبدالله جهاد کرد و نیکو از امتحان برآمد و به شهادت رسید (۶۴)، همچنین یکی از عوامل معرفت به امام زمان، روزی حلال است.

نتایج

همچنین یافته‌های این پژوهش را می‌توان در موارد زیر بیان نمود:

۱. در متون دینی یکی از عوامل مؤثر در زندگی هر انسان روزی حلال است. که در آیات و روایات و سخنان بزرگان دینی توجه ویژه شده است.

بشناسد و به وسیله ما به خدا نزدیک شود و در دوستی ما یک دل و مخلص باشد و به آنچه ما بدان فراخواندیم عمل کند و از آنچه ما نهی کردیم دست بردارد. چنین کسی از ماست و در سرای ماندگاری (بهشت) با ماست» (۵۸).

بنابراین ایمان به امامت و تقویت آن در جامعه اسلامی آثار فراوانی در زندگی آحاد مردم بوجود می‌آورد در روایتی که از امام رضا (ع) نقل شده است به آن آثار اشاره می‌کند و می‌فرماید: امامت، زمام دین و مایه نظام مسلمانان و صلاح دنیا و عزت مؤمنان است. امامت، اساس رشد یابنده اسلام و شاخه بلند آن است. تمامیت نماز و روزه و حج و جهاد و گردآوری مالیات و صدقات و اجرای حدود و احکام و حراست از مرزهای اسلام همه به دست امام است. امام، حلال خدا را حلال و حرام خدا را حرام می‌کند و حدود خدا را برپا می‌دارد و از دین خدا دفاع می‌کند. او با حکمت و اندرز و حجت رسا مردم را به راه پروردگارش فرامی‌خواند» (۵۹).

یکی از آثار تربیتی ایمان به امام در جامعه اسلامی بنابر فرمایش امام رضا (ع)، تقویت روحیه جهادی است یعنی تمام احکام خدا به دست امام است زمانی جهاد معنی می‌گیرد که امام اذن جهاد بدهد و همه تکالیفی که یک انسان برای تقرب به خدا انجام می‌دهد در گرو ایمان به امام است و به تعبیر دیگر وقتی که انسان امام زمان خود را شناخت و به او به‌عنوان حجت خدا در روی زمین ایمان آورد و حکم او را حکم خدا دانست سعی می‌کند تمام رفتار و گفتارش را با امامش مطابقت دهد و در انجام ماموریت‌ها محوله از کسی ترس و واهمه نداشته باشد و خود را آماده هرگونه اقدامی که در راستای رضایت خدا است مهیا کند شناخت امام یکی از مولفه تقویت روحیه جهادی است و برای بالابردن روحیه باید انسان تلاش کند هرآن چیزی که سبب معرفت انسان به امام می‌گردد فراهم نماید.

روزی حلال و امام شناسی

یکی از عوامل تأثیرگذار در کسب معرفت، لقمه حلال است. از پیامبر صلی الله علیه و آله روایت شده است: مَنْ أَكَلَ

عواملی که در این حوزه تأثیرگذار هستند شناسایی کرد از جمله عواملی که در تقویت روحیه جهادی نقش مؤثر ایفا می‌کند روزی حلال است. که یکی از سفارش‌های مهم خداوند به انسان بویژه پیامبران می‌باشد که خداوند در قرآن به صراحت در آیات متعددی به استفاده روزی حلال دستور می‌دهد زیرا روزی حلال در زندگی انسان دارای آثار فراوانی است از جمله تقویت شاخصه‌های معرفتی در روحیه جهادی است و در این پژوهش ارتباط روزی حلال با شاخص‌های معرفتی از جمله؛ خودشناسی، خداشناسی، معادشناسی و امام شناسی که در تقویت روحیه جهادی تأثیرگذار هستند تبیین شده است.

تضاد منافع

نتایج حاصل از این مطالعه با منافع نویسندگان و محققان در تعارض نیست.

References

1. Khamenei S A. Lecture at the Razavi holy shrine at the year's 2011. Iran; Mashhad; 21st March 2011. [Available online at: <https://farsi.khamenei.ir/speechcontent?id=11804>]
2. Pouryazdi R. The effect of nutrition on ethics. Iran: Qom: Quds Publication. 2020. [In Persian]
3. Akhoondi M. Thematic Culture of Jihad and Defense with the Reflection of Verses and Hadiths. Iran: Qom: ZamZam Hedayat publication. 2009. [In Persian]
4. Hosseini S. K. Enmity from the perspective of the Qur'an. Iran: Tehran: Loh-e-Mahfooz. 2008. [In Persian]
5. Mesbaah M.T. The benefit of the guiding and striving Shi'a of a Halal Sustenance. Marifat Journal. 2019;27(244):5. [In Persian]
6. Rashid G, Edrisiyan M. Explain the teachings of jihad jihadist influence on the morale of the armed forces. Strategic Defense Studies. 2018; 16(72): 5-26.
7. Iraqi Eshghi M, et al. Determining the Relationship between Jihadi Management and Jihadi Culture with a Strategic and Fundamental Approach. Jahan Novin Quarterly. 2018; 2(5): 1-4. [In Persian]
8. Zangiabadi M, Shabannia Q. Examining the indicators of jihadi culture in the thought of the Supreme Leader. Marifat Journal. 2017; 9(240): 23-31. [In Persian]
9. Torkzadeh J. Developing a Jihadi Management Model Based on the Statements of the Supreme Leader. Basij Strategic Studies. 2017; 20(75): 5-30. [In Persian]
10. Ammarloo M. The effect of a halal livelihood on strengthening self-esteem. Journal of Halal Research. 2020; 3(2): 27-42. <https://dx.doi.org/10.30502/h.2021.231057.1021>
11. Moslemi M. Impact of alcoholic drinks on nutritional status of human body and the associated diseases. Journal of Halal Research. 2021; 4(2): 17-24. <https://doi.org/10.30502/h.2021.135711>
12. Ammarloo M. The role of halal sustenance in providing mental health with a focus on self-knowledge. Journal of Halal Research. 2021; 4(1): 46-57. <https://doi.org/10.30502/h.2021.287777.1073>
13. Sadeghi H, Sadeghi N. The Semantic-Historical Evolution of "Halal". Journal of Halal Research. 2019; 1(1): 5-17. <https://doi.org/10.30502/h.2019.88070>

۲. یکی از عوامل مؤثر در نشر ارزش‌های الهی در روی زمین و پیروزی جبهه حق علیه باطل بر اساس آموزه‌های دینی روحیه جهادی است.

۳. مهم‌ترین شاخصه‌های معرفتی در روحیه جهادی عبارت از؛ خداشناسی، خودشناسی، امام شناسی و معادشناسی می‌باشد که روزی حلال تأثیر بسزایی در تقویت شاخصه‌های مذکور دارد.

۴. بر اساس آیات و روایات روزی حلال و روحیه جهادی ارتباط بنیادی با یکدیگر دارند و روحیه جهادی در بستر روزی حلال شکل می‌گیرد و رشد و تقویت می‌گردد.

نتیجه‌گیری

در آموزه دینی، روزی حلال و روحیه جهادی از جایگاه ویژه‌ی برخوردار است و برای تقویت روحیه جهادی بر اساس آیات و احادیث معصومین(ع) باید عمل کرد و براساس متون دینی شاخص‌های معرفتی در تقویت روحیه جهادی نقش بسزایی دارد و برای دستیابی و ارتقای روحیه جهادی باید

14. Purskandary M. Examining the educational principles contained in the verses of Daleh on eloquence and sanctity. *Journal of Halal Research*. 2020; 3(3): 12-30. <https://doi.org/10.30502/h.2021.240321.1027>
15. Maghami, J., salehi, A. Halal fashion and clothing and its impact on the spiritual health of society. *Journal of Halal Research*. 2020; 3(3): 65-80. <https://dx.doi.org/10.30502/h.2021.243510.1042>
16. Ragheb Isfahani, H R. Glossary of Quranic words. First edition. Lebanon: Syria: Dar al-Alam. 1991: 218.
17. Dekhoda. A A, Dictionary, Tehran: Published by the Ministry of Islamic Guidance. 1982. [In Persian]
18. Ragheb Isfahani, H R. Glossary of Quranic Words First edition. Lebanon: Syria: Dar al-Alam. 1991; 214
19. Tabatabai. M H. Al-Mizan, Qom: Qom Seminary Teachers University, and Qom Islamic Publications office. 1994; 18: 376.
20. Qureshi. S A A. Quran Dictionary. Iran: Tehran: Dar Al-Kutub Al-Islamiyya. 1991; 2: 166. [In Arabic]
21. Meybodi R E. Kashf A-Asrar. Iran: Tehran: Amir Kabir Publications. 1984; 1: 460. [In Persian]
22. Mirkamali S M. Behavior and connections in the organization and management. 1st Edition. Iran: Tehran: Yastaroon Publication. 2005. [In Persian]
23. Jafari R. morale and Job Satisfaction Articles on the Basics of Organizational Behavior and Motivation Iran: Tehran: State Management Training Center. 1991. [In Persian]
24. Rostami M. Dictionary of military terms expressions. Iran: Tehran: Iran Sabz Publications. 2008. [In Persian]
25. Moin M. An intermediate Persian dictionary. Iran: Tehran: Amirkabir Publications. 2008. [In Persian]
26. Misbah Yazdi M T. War and Jihad in the Qur'an. Iran: Qom: Imam Khomeini Education and Research Institute. 2005; 19. [In Persian]
27. Qureshi S A A. Quran Dictionary. Iran: Tehran: House of Islamic Books. 1991; 2: 77. [In Persian]
28. Hickie M K. Jihad and fighting in legitimate politics. 1996; 1: 44.
29. Horr Ameli M. Shia Means, Introduction. Iran: Qom: Foundation of Ahl-Albait. 1988; 15: 1414. [In Arabic]
30. Kolayni M. Al- Kafi. Iran: Tehran: Dar al-Kutub al-Islamiya. 1986; 4: 259.
31. Misbah Yazdi M T. War and Jihad in the Qur'an. Qom: The Aal al-Bayt Foundation, For the Revival of Heritage. 2005; 19.
32. Khorramshahi B. The Encyclopedia of the Holy Qur'an. Iran: Tehran: Nahid and Dostan Publications. 1998; 1: 867. [In Persian]
33. Sajadi S J. Dictionary of Islamic knowledge. 4th Edition. Iran: Tehran: Komesheh Publications. 2000; 1: 664. [In Persian]
34. Misbah Yazdi M T. War and Jihad in the Qur'an. Qom Imam Khomeini Education and Research Institute. 2003; 23. [In Persian]
35. Khamenei S A. Leadership statements at the Gathering of Officials. 7th August 2011. [Available online at: <https://farsi.khamenei.ir/speechcontent?id=16889>]
36. Nahj al-Balaghah. Wisdom 31.
37. Gohari S I. Corruption of forbidden property and food, Ahmadi Publications; 1998: 36. [In Persian]
38. Sha'iri M M. Jami' Al-Akhbar. Iraq: Najaf: Al-Haidari Press. 1998; 389: 1079.
39. Hurr Amili M. Wasa'il al-Shi'ah, Qom: Ahl al-Bayt Publishing. 1993; 17: 67.
40. Makarem Shirazi N. Muntakhab Tafsir Nomoneh. 2019; 1(5): 138-412.
41. Majlesi M B. Bahar Al-Anwar, Beirut: Dar Al-Wafa. 2018; 71: 128,137.
42. Majlesi M B. Bihar Al-Anwar, Beirut: House of Revival of the Arab Heritage. 1983; 72: 352
43. Hakimi M R, et al. Al-Hayat. Translated by Aram. A. Islamic Culture Publishing Office. 1975; 1: 342. [In Arabic]
44. Tarehi Najafi F. Maj'ma Al-Bahrain, Researcher Seyyed Ahmed Hosseini, Qom: Islamic Culture Publication Office. 1987; 1: 47.
45. Ghazali M. The Revival of the Sciences of Religion, Translator Mawiyid Al-Din Muhammad Khawarizmi, Scientific and Cultural Publications. 1972; 2: 134.
46. Majlisi M B. Behar Al Anvar (Sailor of Lights). Lebanon: Beirut: Arab Heritage Revival House. 1983; 77: 274. [In Arabic]
47. Naraqi M A. Ascension of happiness. Qom: Jamal Publishing; 2009.
48. Majlesi M B. Bahar Al-Anwar. Beirut: Dar Al-Wafa. 2018; 45: 8.
49. Majlisi M B. Bahar Al-Anwar (Sailor of Lights). Lebanon: Beirut: Arab Heritage Revival House. 1983; 100: 16.
50. Naraqi M A. Ascension of happiness. Qom: Jamal Publishing. 2009: 440. [In Persian]
51. Majlisi M B. Behar Al Anvar (Sailor of Lights). Lebanon: Beirut: Arab Heritage Revival House. 1983; 133

52. Mohammadi Rey Shehri M. Wisdom of Scale. Translator Hamidreza Sheikhi. Qom: Dar Al-Hadith. 2006; 9: 245.
53. Majlisi M B. Bihar Al-Anwar; Beirut: Dar Al-Ahya Al-Tarath Al-Arabi. 1983; 103: 294.
54. Nuri H. M. T. Mustadrak Al-Wasa'il wa Mostanbit Al-Masa'il. Iran: Qom: Aal al-Bayt Foundation. 1987; 11: 389. [In Arabic]
55. Khamenei S. A. Statements in the meeting with regime executives. 18th May 1995. [Available Online at: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2751>]
56. Majlisi M B. Behar Al Anvar (Sailor of Lights). Lebanon: Beirut: Arab Heritage Revival House. 1983; 8: 368. [In Arabic]
57. Majlisi M B. Behar Al Anvar (Sailor of Lights). Lebanon: Beirut: Arab Heritage Revival House. 1983; 26: 240. [In Arabic]
58. Mohammadi Rey Shahri M. Wisdom of Scale. Translator Hamidreza Sheikhi. Qom: Dar Al-Hadith. 2006; 5: 2480
59. Kolayni M. Al- Kafi. Iran: Tehran: Dar al-Kutub al-Islamiya. 1986: 1: 2004. [In Persian]
60. Tarehi Najafi F. Maj'ma Al-Bahrain, Researcher Seyyed Ahmed Hosseini. Qom: Islamic Culture Publication. 1987: 1: 7.
61. Sheikh Saduq Al-Amali. Translator: Muhammad Baqir Kamrahai, Iran: Qom: Ketabchi Publications. 2011;1: 562.
62. Majlisi M B. Behar Al Anvar (Sailor of Lights). Lebanon: Beirut: Arab Heritage Revival House. 1983; 45: 84. [In Arabic]
63. Abi-Ferras W. Tanbih Al-Khavater. Translated by Ali Asghar Hamed; Iran: Tehran. 1996;1: 14.
64. Mamqani A. Tanghih Al-Maqal Fi Elm Al-Rijal. Qom: Aal al-Bayt Publications. 2013; 2: 128. [In Arabic]

Investigating the role of halal sustenance in strengthening jihadi spirit with the focus on epistemological characteristics

Morteza Ammarloo^{1*}

1- Department of jurisprudence and law, Islamic Azad University of Babol, Babol, Iran.

ARTICLE INFO

Received: 24 September 2021

Acceptance: 21 December 2021

Keywords:

Jihadi Spirit
Halal Day
Jihad
Quran
Narrations

ABSTRACT

Introduction: Jihadi spirit and its strengthening in the Islamic society is one of the most basic needs of the people of the society, which is essential for its dynamism and stability. Therefore, special attention has been paid to verses and hadiths in order to strengthen the jihadi spirit and its influential characteristics.

Methods: This study, using verses and hadiths and related books, seeks to explain the relationship between halal living and the characteristics of jihadi spirit with a focus on the cognitive dimension. This research has been done by library study method and the necessary information has been collected and analyzed; Therefore, the research method in this article is descriptive-analytical.

Results: In order to strengthen the jihadi spirit, it has enumerated several factors and tried to make it seem important that the jihadi spirit in the cognitive dimension has characteristics such as; Theology, self-knowledge, resurrection and Imamology, in which the role and relationship of a lawful day are explained in these characteristics.

Conclusion: In religious texts, halal day and jihad are important practical issues in the lives of believers and in the Qur'an, God commands the prophets and believers to eat halal and participate in jihad, and also in the Qur'an and the hadiths of the Infallibles The connection and effect of a halal day on the characteristics of jihadi spirit has been ordered.

Use your device to scan and read the article online

Citation (Vancouver): Ammarloo M. Investigating the role of halal sustenance in strengthening jihadi spirit with the focus on epistemological characteristics. Journal of Halal Research. Autumn 2021; 4(3):90-104. [In Persian]
<https://doi.org/10.30502/H.2022.306478.1082>

*Correspondance to: Morteza Ammarloo, Email: aammar1389@gmail.com, Tel: +98-017-35443420

